

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.Г. КОРОЛЕНКА

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО КУРСУ
«АРАНЖУВАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ»**

для магістрантів зі спеціальності 8.010103 –
«Педагогіка і методика середньої освіти. Музика»

Полтава – 2007

Методичні матеріали до курсу «Аранжування музичних творів»
для магістрантів зі спеціальності 8.010103 – «Педагогіка і методика
середньої освіти. Музика» /Укладач Н.Ю. Дем'яно. – Полтава: ПДПУ
імені В.Г. Короленка, 2007. – 28 с.

Рецензенти:

- заслужений працівник культури України, викладач Полтавського державного музичного училища імені М.В. Лисенка **Кучер В.П.**
- кандидат педагогічних наук, завідувачка кафедри музики Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка доцент **Суласва Н.В.**

Рекомендовано до друку вченою радою Полтавського державного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.
Протокол № 3 від 01.11.2007 р.

ЗМІСТ

1. Передмова.....	4
2. Плани практичних занять:	
Змістовий модуль I.....	6
Змістовий модуль II.....	7
3. Плани лабораторних занять.....	11
4. Завдання для самостійної роботи.....	15
5. Завдання для індивідуальної роботи.....	17
6. Методичні рекомендації щодо виконання самостійних та індивідуальних завдань.....	18
7. Контрольні питання з курсу «Аранжування музичних творів»	20
8. Критерії оцінювання знань і умінь студентів.....	22
9. Орієнтовний перелік творів для перекладення.....	24
10. Список рекомендованої літератури.....	27

ПЕРЕДМОВА

У сучасних умовах реорганізації системи вищої освіти з метою входження до європейського освітнього простору, реалізації основних настанов «Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті» значно актуалізується проблема підвищення якісного рівня професійної підготовки майбутнього педагога-музиканта.

Курс «Аранжування музичних творів» посідає чільне місце серед спеціальних музичних дисциплін, які забезпечують процес фахової підготовки магістра музики. Викладання мистецьких дисциплін у закладах освіти і культури, музично-виховна, культурно-просвітницька та організаційна діяльність потребуватиме від нього не лише знання особливостей і природи хорового співу, уявлення складного процесу роботи з хором, володіння диригентською технікою, мистецтвом керування хором, але й уміння аналізувати, відбирати та перекладати партитури музичних творів для виконання вокально-хоровими колективами різних складів і типів.

Метою курсу є ознайомлення магістрантів з основними теоретичними положеннями, принципами і засобами аранжування, оволодіння прийомами перекладення музичних творів для хорових колективів певного складу та рівня виконавської майстерності.

Завдання курсу:

знайомство з кращими зразками обробок світової та вітчизняної хорової культури;

вивчення теоретичних основ і прийомів перекладень хорових творів;

набуття навичок аранжування складних багатоголосних хорових творів для дитячого хору;

ознайомлення з прийомами аранжування простих двоголосних і триголосних творів для мішаного хору, сольних вокальних творів із супроводом для хору.

Відповідно до навчального плану дисципліна викладається магістрантам зі спеціальності 8.010103 – «Педагогіка і методика середньої освіти. Музика» у першому семестрі. Вона розрахована на 90 годин, серед яких лекційних – 10 годин, практичних – 14 годин, лабораторних – 10 годин, на самостійне опрацювання – 28 годин, на індивідуальну роботу – 28 годин. Форма контролю – залік у першому семестрі.

До методичних матеріалів включені плани практичних занять, плани лабораторних занять, завдання для самостійного опрацювання,

Методичні матеріали до курсу
«Аранжування музичних творів»
для магістрантів зі спеціальності 8.010103 –
«Педагогіка і методика середньої освіти. Музика»

Укладач Дем'янка Наталія Юріївна

Підписано до друку 01.11.2007 р.

Комп'ютерний набір і верстка Дем'янка Н.Ю.

Формат 60x84 1/32. Папір друкарський.

Друк офсетний.

Умовн. друк. арк. 1,0.

- К.: Муз.Україна, 1989. - 87 с.
20. Левандо П.П. Проблемы хороведения. - Л.: Музыка, 1974. - 139 с.
 21. Левандо П.П. Хоровая фактура. - Л.: Музыка, 1984. - 118 с.
 22. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки: учебное пособие. - М.: Музыка, 1980. - 142 с.
 23. Лиманський П.Т., Тягло Є.І. Вокально-хорова робота вчителів музики у дитячому хорі. - Полтава: ПДШ, 1997. - 74 с.
 24. Лицвенко И.Г. Техника переложений сольных вокальных произведений для разных хоровых составов. - М.: Музыка, 1964. - 186 с.
 25. Луговенко В., Ніколаєва Н. Українська хорова література. - К.: Муз. Україна, 1985. - 204 с.
 26. Молдавін М. Народний підголосковий спів. - К.: Муз. Україна, 1980. - 79 с.
 27. Орлова Н. О певческом рабочем диапазоне школьников //Музыкальное воспитание в школе. - М.: Музыка, 1975. - Вып. 10.- С. 91-95.
 28. Пігров К. Керування хором. - Вид. 2-е. - К.: Музлітература, 1962. - 201 с.
 29. Попов С.В. Организационные и методические основы работы самодеятельного хора. - М.: Музыка, 1961. - 68 с.
 30. Раввінов О. Методика хорового співу в школі. - К.: Муз. Україна, 1969. - 130 с.
 31. Романовский Н.В. Хоровой словарь. - 3-е изд. - Л.: Музыка, 1980. - 142 с.
 32. Самарин В.А. Хороведение: учебное пособие для педагогических вузов. - 2-е изд. - М.: Академия, 2000. - 208 с.
 33. Соколов В.Г. Работа с хором. - М.: Музыка, 1983. - 192 с.
 34. Стулова Г.П. Хоровой класс.-М.: Просвещение, 1988. - 126 с.
 35. Чесноков П.Г. Хор и управление им. - М.: Музыка, 1961. - 129 с.
 36. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. - К.: НПУ, 1997. - С. 8-28.
 37. Шамина Л. Работа с самодеятельным хоровым коллективом.- М.: Музыка, 1988. - 173 с.
 38. Юссон Р. Певческий голос. - М.: Музыка, 1974. - 87 с.

завдання для індивідуальної роботи, контрольні питання до заліку, критерії оцінювання знань і умінь студентів з курсу «Аранжування музичних творів», список рекомендованої літератури і перелік музичних творів для слухання.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ І

Практичне заняття № 1 (2 години)

Тема: Основні положення і поняття в курсі «Аранжування музичних творів»

Питання для обговорення

1. Про сутність понять «аранжування», «обробка», «інструментування».
2. Характеристика і виконавські можливості співацьких голосів.
3. Технічні і художні можливості хорових колективів різних типів і видів.
4. Види перекладень для хору.
5. Основні принципи аранжування.

Практичні завдання

1. Слухання й аналіз перекладень для хору відомих майстрів хорового письма і порівняння з оригіналом.
2. Аналіз обробок народних пісень та виявлення прийомів аранжування, що застосовані композиторами (на творах М.Лисенка, М.Леонтовича, Я.Степового, Ф.Колесси, К.Стеценка).

Література:

1. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. – М.-Л.: Музыка, 1965. – С.4-12.
2. Горохов П.Д., Загорецкий Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 4-25.
3. Ивакин М.И. Хоровая аранжировка. – М.: Музыка, 1980. – С. 3-15.
4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 5-14.
5. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 4-7.

Практичне заняття № 2 (2 години)

Тема: Аранжування, гармонія і хорознавство

Питання для обговорення

1. Зв'язок аранжування з гармонією. Голосоведення, мелодичне положення і розташування акорду, перехрещення голосів.
2. Зв'язок аранжування з хорознавством. Виразальна специфіка регістрів. Особливості викладення теми. Застосування *divisi*. Поєднання різнотембрових ліній у хоровій фактурі.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абелян Л.М. Хоровое исполнительство как путь духовного обогащения подростка //Музыкальное воспитание в школе. - М.: Музыка, 1978. - Вып. 13. - С. 67-74.
2. Андрос Н., Дженков В., Семененко Н. Українська хорова література. - К.: Муз. Україна, 1985. - Вип. 1. - 139 с.
3. Асафьев Б. О хоровом искусстве. - Л.: Музыка, 1980. - 97 с.
4. Бандина А., Попов В., Тихеева Л. Школа хорового пения. - М.: Музыка, 1966. - Вып. 1. - 198 с.
5. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. - М.-Л.: Просвещение, 1965. - 124 с.
6. Болгарський А.Г., Сагайдак Г.М. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. - К.: Муз. Україна, 1987. – 239 с.
7. Горохов П.Д., Загорецкий Д.С. Хорове аранжування: посібник для музичних училищ. - К.: Муз. Україна, 1982. - 126 с.
8. Дем'янюк Н.Ю. Основи хорознавства і методики роботи з хором: навчальний посібник для студентів середніх спеціальних і вищих закладів освіти. - Полтава: ПДПУ, 2004. - 96 с.
9. Дмитревський Г. Хорознавство і керування хором. Елементарний курс. - К.: Музлітература, 1961. - 95 с.
10. Егоров А. Основы хорового письма. - М.-Л.: Музыка, 1939. - 166 с.
11. Живов В.Л. Исполнительский анализ хорового произведения //Работа с хором. - М: Профиздат, 1972. - С. 115-138.
12. Ивакин М.И. Хоровая аранжировка: учебное пособие. - М.: Музыка, 1980. - 116 с.
13. Ильин В. Очерки истории русской хоровой культуры. - М.: Музыка, 1985.-168 с.
14. Колодуб И.С. О народнопесенных традициях украинской вокальной школы. - К.: Муз. Україна, 1984. – 87 с.
15. Коломоєць О.М. Хорознавство: навчальний посібник для студентів вузів. - К.: Либідь, 2001. - 168 с.
16. Копытман М.С. Хоровое письмо. - М.: Музыка, 1971. – 116 с.
17. Кочнева И., Яковлева А. Вокальный словарь. - Л.: Музыка, 1986.-70 с.
18. Краснощеков В. Вопросы хорovedения. - М.: Музыка, 1969. - 237 с.
19. Лашенко А. Хоровая культура: аспекты изучения и развития.

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. За городом качки пливуть

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Закувала зозуленька

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Зашуміла ліщинонька

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Козака несуть

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Котилася зірка

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Мала мати одну дочку

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Над річкою бережком

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Налетіли журавлі

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Ой з-за гори кам'яної

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Ой ніхто ж там не бував

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Ой сивая зозуленька

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Ой у Львові

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. П'ють півні

Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Щедрик

Українська народна пісня, обр. В. Ступницького. Ой шум ходить по діброві

Українська народна пісня. Дощик, дощик

Українська народна пісня. У гаечку ходила я

Фрадкін М. Пісня про Дніпро

Чайковский П. Отче наш

Чайковский П., сл. Толстого А.К. Среди шумного бала

Чайковский П., сл. Толстого А.К. То было раннею весной

Чесноков П., сл. Некрасова Н. Несжатая полоса

Чесноков П. Листя

Чичков Ю. В небе тают облака

Шебалин В., сл. Пушкина А. Зимняя дорога

Шебалин В., сл. Лермонтова М. Утёс

Шостакович Д. Колискова

Штогаренко А. Краю мій

Штогаренко А. У Києві, на Подолі

Шуберт Ф. Липа

Шуман Р., рус. текст Родионова Я. Вечерняя звезда

Шуман Р. Доброй ночи

Шуман Р. Нічна тиша

Щедрин Р., сл. Пушкина А. Тиха украинская ночь

Щедрин Р. Утро

3. Хорова «інструментовка». Підтекстовка.

Практичні завдання

1. Ознайомлення з перекладеннями на однорідний і мішаний хор.

2. Ознайомлення з перекладеннями сольних вокальних творів з супроводом і обробок українських народних пісень для хору.

3. Ознайомлення з перекладеннями для дитячого хору творів, що написані для однорідного або мішаного хору.

4. Аналіз хорових аранжувань на предмет дотримання правил і вимог гармонії і хорознавства.

Література:

1. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 26-58.

2. Ивакин М.И. Хоровая аранжировка. – М.: Музыка, 1980. – С. 16-27.

3. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.

4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 15-36.

5. Хрестоматия по дирижированию хором /Под ред. Е. Красотиной.– М.: Музыка, 1963.– Ч. 2.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Практичне заняття № 1 (4 години)

Тема: Аранжування творів для мішаного та однорідного хорів

Питання для обговорення

1. Правила аранжування двоголосної хорової партитури однорідного хору для двоголосного мішаного хору.

2. Особливості перекладення триголосного і чотириголосного однорідного хору на чотириголосний мішаний хор.

3. Правила перекладення чотириголосної партитури однорідного хору на чотириголосний мішаний хор.

4. Перекладення чотириголосних мішаних хорів на однорідні (зі збереженням інтервального співвідношення голосів, із зміною інтервального співвідношення між голосами, комбінований прийом аранжування).

5. Особливості перекладень однорідного і мішаного хору на дитячий.

Практичні завдання

1. Розгляд та аналіз перекладень з однорідного хору на мішаний.

2. Розгляд та аналіз перекладень з мішаного хору на однорідний.

3. Розгляд та аналіз перекладень з однорідного хору на дитячий.

4. Розгляд та аналіз перекладень з мішаного хору на дитячий.

Література:

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
2. Горохов П.Д., Загребський Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 59-70.
3. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.
5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Практичне заняття № 2 (4 години)

Тема: Аранжування творів з метою спрощення або ускладнення фактури

Питання для обговорення

1. Прийоми перекладення з метою спрощення фактури багатоголосних мішаних і однорідних хорів на чотириголосні хори.
2. Правила аранжування чотириголосних партитур мішаного хору на триголосні однорідні хори.
3. Перекладення з чотириголосних хорів на двоголосні хори.
4. Особливості перекладень з метою спрощення фактури для дитячого хору. Основні правила.
5. Прийоми перекладення з метою ускладнення фактури двоголосного на триголосний хор.
6. Аранжування з метою ускладнення фактури двоголосного на чотириголосний хор.

Практичні завдання

1. Розгляд та аналіз перекладень з метою спрощення фактури багатоголосних хорів на чотириголосні.
2. Розгляд та аналіз перекладень з метою спрощення фактури чотириголосних хорів на триголосні і двоголосні.
3. Розгляд та аналіз перекладень з метою спрощення фактури для дитячого хору.

Левченко Г. На козака пригодонька. Лірико-драматична поема
Левченко Г. Червона калина – полтавська земля
Лисенко М. Боже великий, єдиний
Лисенко М. Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі
Литвинов А., сл. Шевченка Т. Ой чого ти почорніло
Лятошинський Б., сл. Пушкіна А. Осень
Лятошинський Б., сл. Пушкіна А. По небу крадеться луна
Майборода П. Пролісок
Майборода П. Розлягалися тумани
Мендельсон Ф. Весна
Моцарт В.А. Ave, verum corpus. Мотет
Моцарт В.А. Вечірня пісня
Мураделі В. Ручей
Мураделі В. У далекий край
Направник Е. На севері дуб одинокий
Проснак К. Море
Пфейль Г. Озеро спит
Рахманінов С. Сирень
Рахманінов С. Сосна
Ревуцький Л. Ой вінку мій, вінку
Ревуцький Л. В полі, полі жито
Речунов М. Осінь
Речунов М. Острою секирою
Римський-Корсаков Н. Не ветер, вея с высоты
Римський-Корсаков Н., сл. Лермонтова М. Ночевала тучка золотая
Римський-Корсаков Н., сл. Пушкіна А. Редееет облаков летучая гряда
Свиридов Г. Повстречался сын с отцом
Снетков Б., сл. Кондрашенко Л. Море спит
Танєєв С. По горах дві хмурі хмари
Танєєв С. Серенада
Теличко В., сл. Меденцій М. Нічка
Теплов П. В дні літа
Українська народна пісня, обр. А. Авдієвського. Вербовая дощечка
Українська народна пісня, обр. А. Авдієвського. Колискова
Українська народна пісня, обр. Г. Левченка. Вийди, Грицю, на вулицю
Українська народна пісня, обр. Г. Левченка. Виряджала мати сина
Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича. Дударик
Українська народна пісня, обр. М. Леонтовича, сл. Шевченка Т. Думи мої

ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТВОРІВ ДЛЯ ПЕРЕКЛАДЕННЯ

Абт Ф. Весной
Аляб'єв О. Зимова дорога
Анцев М. Задрімали хвили
Анцев М. Ива
Анцев М. Соловьєм залётным
Аренський А. Серенада
Бах И.С., рус. текст Машистова А. Сердце, молчи
Бетховен Л. Весняний заклик
Верменич А. Як чудово запахла троянди
Верховинець В. Я – весна
Верьовка Г. Урожайна святкова
Глієр Р. Травка зеленеєт
Глинка М., сл. Дмитриєва И. Ах, когда б я прежде знала
Глинка М., сл. Пушкина А. Не пой, красавица
Глинка М. Жаворонок
Глинка М. Ты, соловушка, умолкни
Гріг Е. Захід сонця
Гріг Е. Пісня Сольвейг
Гріг Е. С добрым утром
Гринишин М. Край мальовничий
Гурилєв А., сл. Грекова Н. Вьётся ласточка
Гурилєв А. Матушка-голубушка
Гурилєв А. Сарафанчик
Данькевич К. Чорний крук. (Богдан Хмельницький. 1 д.)
Даргомыжский А. Сватушка (Русалка. 2 д.)
Жуковський Г. Над Дніпром
Іполитова-Іванов М. Сосна
Італьянская народная песня. Эхо
Калинников В., сл. Жуковского В. Жаворонок
Калинников В., сл. Баратынского Е. Зима
Карганов К. Видит лань в воде
Коваль М. Ільмень-озеро
Колеса М. Біла хустина
Копилов А. Озеро світле
Кюи Ц., сл. Тютчева Ф. Весна
Кюи Ц. Заря лениво догораєт
Кюи Ц. Осень

4. Розгляд та аналіз перекладень з метою ускладнення фактури двоголосного на триголосний хор.
5. Розгляд та аналіз перекладень з метою ускладнення фактури двоголосного на чотириголосний хор.

Література:

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
2. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 71-89.
3. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.
5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Практичне заняття № 3 (2 години)

Тема: Особливості аранжування сольних вокальних творів і народних пісень для хору

Питання для обговорення

1. Правила перекладення сольного твору для двоголосного хору зі збереженням супроводу.
2. Аранжування сольного твору для триголосного хору зі збереженням супроводу.
3. Прийоми перекладення сольного твору для чотириголосного хору.
4. Аранжування сольного твору для соліста і хору.
5. Особливості обробок народних мелодій для хору.
6. Правила перекладення сольних вокальних творів для дитячого хору.

Практичні завдання

1. Розгляд та аналіз перекладень сольних вокальних творів для двоголосного і триголосного хору зі збереженням супроводу.
2. Розгляд та аналіз перекладень сольних вокальних творів для чотириголосного хору.
3. Розгляд та аналіз перекладень сольних вокальних творів для соліста і хору.
4. Розгляд та аналіз обробок народних мелодій для хору.

5. Розгляд та аналіз перекладень сольних вокальних творів для дитячого хору.

Література:

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
2. Горохов П.Д., Загребський Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 90-115.
3. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.
5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

ілюстрування теоретичних положень відповідними прикладами;

виявлення достатньо високого рівня знань, умінь і навичок з навчального курсу;

допущення двох-трьох неточностей в обґрунтуванні теоретичних положень.

Оцінка **“задовільно”** ставиться за умов:

неточного розкриття змісту матеріалу відповідно до поставленого завдання;

розуміння значення спеціальних термінів, але припущення помилок у їх вживанні;

припущення суттєвих помилок у викладенні матеріалу;

невміння застосовувати при відповіді на питання базових знань з дисциплін музично-теоретичного і виконавського циклів;

недостатнього ілюстрування теоретичних положень відповідними прикладами;

виявлення задовільного рівня знань, умінь і навичок з навчального курсу.

Оцінка **“незадовільно”** ставиться за умов:

недостатнього розкриття змісту матеріалу відповідно до поставленого завдання;

незнання і нерозуміння спеціальної термінології;

припущення суттєвих помилок у виконанні усіх завдань;

невміння ілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами;

невміння застосовувати при відповіді на питання базових знань з дисциплін музично-теоретичного і виконавського циклів;

виявлення незадовільного рівня знань, умінь і навичок з навчального курсу.

КОНТРОЛЬ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ І УМІНЬ З КУРСУ «АРАНЖУВАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ»

По закінченні вивчення курсу в I семестрі проводиться залік.

Методи оцінювання: експрес-тестування, поточне та підсумкове тестування; фронтальне та індивідуальне опитування; оцінювання якості виконання індивідуальних навчально-дослідних і творчих завдань; визначення рейтингу кожного студента за шкалою оцінювання.

Шкала оцінювання:

90-100 балів – відмінно (A);

75-89 балів – добре (BC);

60-74 балів – задовільно (DE);

35-59 балів – незадовільно з можливістю повторного складання (FX);

1-34 балів – незадовільно з обов'язковим повторним курсом (F).

Оцінка “**відмінно**” ставиться за умов:

повного і глибокого розкриття змісту матеріалу відповідно до поставленого завдання;

усвідомлення значення понять і вільного володіння термінологією;

послідовного і логічного викладення матеріалу;

застосування при відповіді на питання базових знань з дисциплін музично-теоретичного і виконавського циклів;

ілюстрування теоретичних положень відповідними прикладами;

виявлення високого рівня знань, умінь і навичок з навчального курсу;

допущення двох-трьох неточностей, які не впливають на правильність відповіді.

Оцінка “**добре**” ставиться за умов:

достатньо повного розкриття змісту матеріалу відповідно до поставленого завдання;

розуміння значення спеціальних термінів, але не завжди доцільного їх використання;

відсутності суттєвих помилок у викладенні матеріалу;

вміння застосовувати при відповіді на питання базових знань з дисциплін музично-теоретичного і виконавського циклів;

ПЛАНИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ Лабораторне заняття № 1 (2 години)

Тема: Перекладення музичних творів на мішаний хор
Практичні завдання

1. Виконання перекладень творів, які написані для однорідних хорів, на мішаний хор (перелік творів орієнтовний):

- Анцев М. «Соловьём залётным»,
- Іполитова-Іванов М. «Сосна»,
- Мендельсон Ф. «Весна»,
- Шуберт Ф. «Липа».

Література:

1. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.

2. Горохов П.Д., Загребський Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 59-64.

3. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.

4. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.

5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.

6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Лабораторне заняття № 2 (2 години)

Тема: Перекладення музичних творів на однорідний хор
Практичні завдання

1. Виконання перекладень творів, які написані для мішаного хору, на однорідні:

- Моцарт В. «Вечірня пісня»,
- Речкунов М. «Осінь»,
- Танєєв С. «Серенада»,
- Укр. нар. пісня в обр. Леонтовича М. «Налетіли журавлі».

2. Виконання перекладень творів, які написані для мішаного або однорідного хору, на дитячий:

- Бетховен Л. «Весняний заклик»,
- Калінников В. «Жайворонок»,
- Копилов А. «Озеро світле»,

– Укр. нар. пісня в обр. Стеценка К. «Щедрий вечір».

Література:

1. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. – М.-Л.: Музыка, 1965. – С.4-12.
2. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
3. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 65-70.
4. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
5. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.
6. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
7. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Лабораторне заняття № 3 (2 години)

Тема: Перекладення музичних творів для хору з метою спрощення фактури

Практичні завдання

1. Виконання перекладень творів для хору з метою спрощення фактури:

- Калінников В. «Зима»,
- Коваль М. «Ільмень-озеро»,
- Проснак К. «Море»,
- Танєєв С. «По горах дві хмури хмари».

2. Виконання перекладень творів з метою спрощення фактури для дитячого хору:

- Анцев М. «Задрімали хвилі»,
- Кюї Ц. «Весна»,
- Лятошинський Б. «По небу крадеться луна»,
- Укр. нар. пісня в обр. Леонтовича М. «Щедрик».

Література:

1. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. – М.-Л.: Музыка, 1965. – С.4-12.

24. Виявіть особливості перекладень мішаного хору на дитячий.

25. Визначте засоби перекладення з метою спрощення фактури багатоголосних мішаних і однорідних хорів на чотириголосні хори.

26. Назвіть правила аранжування чотириголосних партитур мішаного хору на триголосні однорідні хори.

27. Розкрийте особливості перекладень з чотириголосних хорів на двоголосні хори.

28. Визначте особливості перекладень творів контрастно-поліфонічного, імітаційно-поліфонічного і підголоскового складу.

29. Назвіть засоби перекладення з метою ускладнення фактури двоголосного на триголосний хор.

30. Розкрийте засоби перекладення з метою ускладнення фактури двоголосного на чотириголосний хор.

31. Визначте шляхи ускладнення чотириголосся в мішаному хорі.

32. Виявіть умови та специфіку аранжування сольних вокальних творів для хору.

33. Охарактеризуйте особливості перекладення сольного твору для двоголосного хору зі збереженням супроводу.

34. Назвіть правила перекладення сольного твору для триголосного хору зі збереженням супроводу.

35. Розкрийте засоби перекладення сольного твору для чотириголосного хору.

36. Визначте прийоми перекладення сольного твору для соліста і хору.

37. Розкрийте особливості обробок народних мелодій для хору.

38. Виявіть специфіку перекладення сольних вокальних творів для дитячого хору.

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ «АРАНЖУВАННЯ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ»

1. Розкрийте сутність понять «аранжування», «обробка», «інструментування».
2. Охарактеризуйте жіночі співацькі голоси та їх вокально-технічні і художні можливості.
3. Охарактеризуйте чоловічі співацькі голоси та їх вокально-технічні і художні можливості.
4. Охарактеризуйте дитячі співацькі голоси та їх вокально-технічні і художні можливості.
5. Наведіть класифікацію типів, видів, складів хорів.
6. Розкрийте виконавські можливості однорідного хору.
7. Розкрийте виконавські можливості мішаного хору.
8. Визначте основні три напрямки аранжування.
9. Назвіть та охарактеризуйте види перекладень для хору.
10. Розкрийте основні закономірності і принципи хорового аранжування.
11. Визначте засоби хорового аранжування.
12. Обґрунтуйте необхідність урахування вимог і особливостей гармонії і хорознавства у перекладеннях для хору.
13. Розкрийте особливості голосоведення та розташування акордів у перекладеннях для хору.
14. Виявіть виражальну специфіку регістрів: низького, середнього, високого.
15. Охарактеризуйте особливості та види викладення теми в аранжуваннях для хору.
16. Обґрунтуйте значення тембру при створенні перекладень.
17. Визначте та охарактеризуйте засоби хорової «інструментовки».
18. Розкрийте значення та особливості підтекстовки в перекладеннях для хору.
19. Назвіть правила аранжування двоголосної хорової партитури однорідного хору для двоголосного мішаного хору.
20. Охарактеризуйте способи перекладення триголосного і чотириголосного однорідного хору на чотириголосний мішаний хор.
21. Визначте способи перекладення чотириголосної партитури однорідного хору на чотириголосний мішаний хор.
22. Розкрийте способи аранжування чотириголосного мішаного хору на однорідний хор.
23. Виявіть особливості перекладень однорідного хору на дитячий.

2. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
3. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 71-84.
4. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
5. Ленский А.С. Искусство хоровой аранжировки. – М.: Музыка, 1980. – С. 37-88.
6. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
7. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Лабораторне заняття № 4 (2 години)

Тема: Перекладення музичних творів для хору з метою ускладнення фактури

Практичні завдання

1. Виконання перекладень творів для хору з метою ускладнення фактури:
 - Абт Ф. «Весной»,
 - Верховинець В. «Я – весна»,
 - Гріг Е. «С добрим утром»,
 - Пфейль Г. «Озеро спит».
2. Виконання перекладень творів з метою ускладнення фактури для дитячого хору:
 - Аляб'єв О. «Зимова дорога»,
 - Глієр Р. «Травка зеленеє»,
 - Глінка М. «Не щебечи, соловейко»,
 - Кюї Ц. «Осінь».

Література:

1. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. – М.-Л.: Музыка, 1965. – С.4-12.
2. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
3. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 85-89.

4. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

Лабораторне заняття № 5 (2 години)

Тема: Перекладення сольних вокальних творів і народних пісень для хору

Практичні завдання

1. Виконання перекладень сольних вокальних творів і народних пісень для хору:

- Глінка М. «Ах ты, душечка»,
- Гурилёв А. «Матушка-голубушка»,
- Римський-Корсаков М. «Не ветер, вей с высоты»,
- Штогаренко А. «Краю мій».

2. Виконання перекладень сольних вокальних творів і народних пісень для дитячого хору:

- Глінка М. «Жайворонок»,
- Укр. нар. пісня в обр. Вериківського М. «Котику сіренький»,
- Укр. нар. пісня в обр. Соколовського Ю. «Подольночка»,
- Укр. нар. пісня в обр. Щуровського Ю. «Ой ходила дівчина бережком».

Література:

1. Березин А.А. Переложение музыкальных произведений для детского хора. – М.-Л.: Музыка, 1965. – С.4-12.
2. Болгарський А., Сагайдак Г. Хоровий клас і практика роботи з хором: навчальний посібник для музично-педагогічних відділень педагогічних училищ. – К.: Муз. Україна, 1987.
3. Горохов П.Д., Загрецький Д.С. Хорове аранжування. – К.: Муз. Україна, 1982. – С. 90-96, 102-115.
4. Курс чтения хоровых партитур /Сост. И. Полтавцев, М. Светозаров. – М.: Музыка, 1963.– Ч. 1.
5. Ой за гаєм, гаєм. – К.: Муз. Україна, 1993.
6. Чміль Ю.К. Хорове аранжування: навчальний посібник для студентів музично-педагогічних факультетів. – К.: НПУ, 1997. – С. 8-28.

3) сполучення перших двох прийомів (комбінований прийом).

При перекладеннях необхідно враховувати теситурні умови і діапазони хорових партій, зокрема партій **дитячого хору** різного складу:

1 вар.

СІ – с 1 – g 2

СІІ – с 1 – e 2

А – h – d 2

3 вар.

СІ – с 1 – g 2

СІІ – с 1 – e 2

АІ – h – d 2

АІІ – a – c 2

2 вар.

СІ – с 1 – g 2

АІ – h – d 2

АІІ – a – c 2

4 вар.

СІ – с 1 – g 2

СІІ – с 1 – e 2

А – h – d 2

чол. голоси – Н – d 1

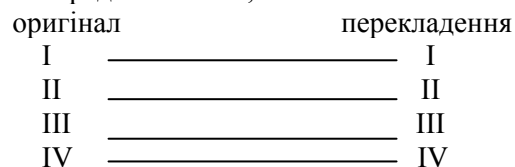
МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНИХ ТА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

Кожному з видів перекладення притаманні власні конкретні правила і прийоми, яких слід дотримуватись у роботі. Обов'язковим є попередній аналіз характеру, художньо-образної сфери, літературного тексту твору з метою визначення його відповідності психофізіологічним і віковим особливостям, технічним і художньо-виконавським можливостям учасників колективу, для якого створюється перекладення.

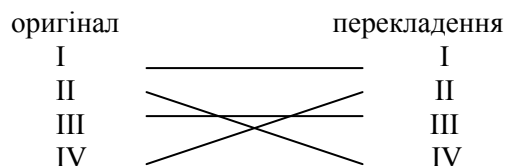
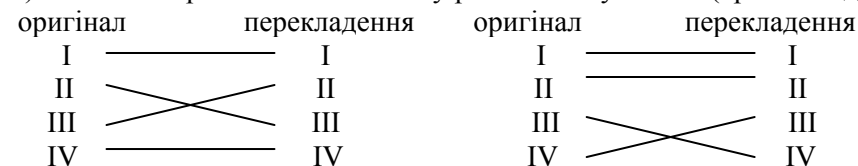
Оскільки аранжування не механічний, а багато в чому творчий процес, необхідним є багаторазове програвання твору, емоційне відчування ества його музичних образів і осмислення основних думок та ідей, які в ньому відображені, усвідомлення його власним художньо-емоційним надбанням. Це допоможе при визначенні голосоведення обрати найкращі варіанти для найбільшої художньої виразності і відтворення почуттів.

Аранжування для всіх типів і видів хорових колективів будується на трьох прийомах:

1) прямої передачі голосів;

2) взаємної перестановки голосів у різних сполученнях (крім мелодії);

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1. Перекласти першим способом триголосну партитуру однорідного хору на мішаний чотириголосний хор: «Ранок у полі» М.Колесси, «Сосна» М.Іполитова-Іванова

2. Перекласти другим способом триголосну партитуру однорідного хору на мішаний чотириголосний хор: «Край мальовничий» М.Гринишина, «Урожайна святкова» Г.Верьовки, «Розлягалися тумани» П.Майбороди

3. Перекласти першим способом твір, що виконується чотириголосним чоловічим хором, на мішаний, транспонуючи на чисту квінту або малу сексту вгору: «Знов поля переді мною» А.Глуценка, «Озеро світле» А.Копилова, «Ой, матінко моя» М.Леонтовича

4. Перекласти другим способом однорідний чоловічий хор на мішаний з транспонуванням: «У Києві, на Подолі» А.Штогаренка, «На севері дуб одинокий» Е.Направника, «Ой нема, нема ні вітру, ні хвилі» М.Лисенка

5. Перекласти першим способом чотириголосну партитуру жіночого хору на мішаний з транспонуванням на малу терцію – чисту кварту вниз: «Серенада» А.Аренського, «Захід сонця» Е.Гріга, «Ой Дунай-річка» А.Штогаренка

6. Перекласти другим способом чотириголосну партитуру жіночого хору на мішаний: «Без пори, да без времени» П.Чайковського, «Ой одна я, одна» А.Штогаренка

7. Перекласти першим способом твір, який написаний для мішаного хору, на однорідний склад: «Налетіли журавлі» М.Леонтовича, «Ой у Львові» М.Леонтовича, «В дні літа» П.Теплова

8. Перекласти другим способом партитуру твору, який написаний для мішаного хору, на однорідний склад з транспонуванням: «Вечірня пісня» В.Моцарта, «Весняний заклик» Л.Бетховена

9. Перекласти мішаним способом твір на однорідний хор: «Острою секирою» М.Іполитова-Іванова, «Журавель» О.Кошиця, «Як іней у нічку весняну впає» Ф.Мендельсона, «Осінь» М.Речкунова

10. Перекласти багатоголосний хоровий твір на чотириголосний мішаний хор: «Земле наша, любя мати ясна» А.Філіпенка, «Сон» К.Стеценка, «Вознесіть хвалу» з опери «Казка про царя Салтана» М.Римського-Корсакова

11. Перекласти багатоголосний хоровий твір, який написаний для однорідного хору, на чотириголосний однорідний хор: «Не пой, не пой

ты, соловьюшко» А.Сгорова, «Ноктюрн» (фрагмент) А.Аренського

12. Перекласти партитуру чотириголосного мішаного хору на триголосний або двоголосний однорідний хор: «В багрянному сьйві» М.Вериківського, «Зимова дорога» В.Шебаліна, «Над річкою бережком» М.Леонтовича, «Любов» А.Новикова

13. Перекласти з метою ускладнення фактури двоголосний твір на триголосний та чотириголосний однорідний хор або чотириголосний мішаний хор: «В полі, полі жито» Л.Ревуцького, «Заря лениво догорає» Ц.Кюї, «Біла хустина» М.Колесси

14. Перекласти чотириголосну партитуру з мішаного хору на багатоголосний мішаний хор: «Море в ярости стонало» в обробці Б.Шехтера, «Над рікою Дніпром» С.Благообразова, «Ой наступила та чорна хмара» в обробці М.Лисенка

15. Перекласти сольний вокальний твір, залишаючи супровід, для двоголосного і триголосного однорідного хору: «Жайворонок» М.Глінки, «Попутна пісня» М.Глінки, «Наспіві Сходу» С.Василенка

16. Перекласти сольний вокальний твір, залишаючи супровід, для чотириголосного мішаного хору (шляхом прямого перенесення голосів супроводу в хорову партитуру): «Колискова» Д.Шостаковича, «У далекий край» В.Мураделі

17. Перекласти сольний вокальний твір, залишаючи супровід, для чотириголосного мішаного хору (використовуючи гармонічну основу твору): «Баркарола» Ф.Шуберта, «Менует» С.Танєєва, «Догорав зимовий день» М.Политова-Іванова, «Краю мій» А.Штогаренка

18. Перекласти твір для соліста з супроводом хору а саррелла: «Пісня Сольвейг» Е.Гріга, «Что мне жить и тужить» О.Варламова, «Солов'ї» В.Соловйова-Сєдого

19. Обробити народну мелодію для жіночого або дитячого хору а саррелла: «Яром, яром дівчинонька», «За річкою, попід гаєм»

20. Обробити народну мелодію для чоловічого хору а саррелла: «Та туман яром котиться», «Не шуми, мати, зелена дубравушка»

21. Обробити народну мелодію для мішаного хору а саррелла: «Ой стану я на облозі», «Край щасливий, край веселий»*

* Перевірка завдань здійснюється на практичних і лабораторних заняттях

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ (навчальні проекти)

1. Перекласти твори, які написані для однорідних хорів, на мішаний склад:

- а) триголосний однорідний на мішаний: «Ночевала тучка золотая» М.Римського-Корсакова, «Соловьём залётным» М.Анцєва;
- б) триголосний однорідний на чотириголосний мішаний: «Дзвіночки» М.Анцєва, «Сосна» С.Рахманінова;
- в) чотириголосний однорідний на чотириголосний мішаний: «Ноктюрн» М.Заріня, «Вже й журавлі в досвітній млі» А.Штогаренка.

2. Перекласти хорові партитури мішаного хору на однорідні:

- а) із збереженням інтервального співвідношення між голосами: «Ой п'є вдова» М.Леонтовича, «Вечірня зірка» Р.Шумана;
- б) зі зміною інтервального співвідношення між голосами: «Вечірня пісня» В.Моцарта, «Пісня миру й дружби» А.Філіпенка;
- в) мішаним способом: «Ночевала тучка золотая» П.Чайковського, «Народе мій» П.Козицького.

3. Перекласти з метою спрощення фактури:

- а) багатоголосний мішаний хор на чотириголосний: «Помолчим» В.Сорокіна, «Венеціанська ніч» М.Глінки–М.Балакірева;
- б) чотириголосний мішаний хор на чотириголосний, триголосний і двоголосний однорідні: «Над Дніпром» Г.Жуковського, «Нічна тиша» Р.Шумана, «Ой вінку мій, вінку» Л.Ревуцького.

4. Перекласти з метою ускладнення фактури:

- а) двоголосний хор на чотириголосні однорідний і мішаний: «Слава народу!» С.Рахманінова, «Ой сивая зозуленька» М.Леонтовича;
- б) чотириголосний мішаний на багатоголосний: «П'ять ночей і днів» П.Майбороди, «Повстречался сын с отцом» Г.Свіридова.

5. Перекласти сольні вокальні твори для хору:

- а) для двоголосних і триголосних однорідних хорів: «Белеет парус одинокий» О.Варламова, «Сарафанчик» А.Гурильова;
- б) для чотириголосного мішаного хору: «Краю мій» А.Штогаренка, «Не ветер, вея с высоты» М.Римського-Корсакова;
- в) для соліста і хору: «Колискова» Д.Шостаковича, «Матушка-голубушка» А.Гурильова.